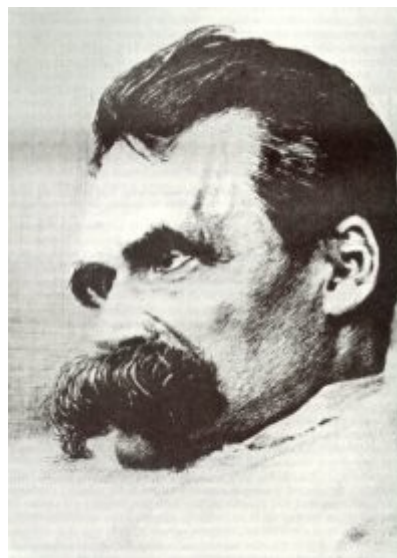

Nietzsche. Una primera lectura

1. La perspectiva nietzscheana

El pensament de Friedrich Nietzsche es troba en l'encreuament de **dues** coordenades intel·lectuals del segle XIX: l'**actitud de sospita i denúncia** i, en segon lloc, l'**actitud d'afirmació dels valors lligats a la vida** en detriment dels lligats a la raó.

- Nietzsche comparteix amb Marx i Freud l'actitud de sospita i denúncia. **Què és sospitar?** És intuir que **les coses no són tal com semblen**. La sospita porta a anar més enllà de les aparences, a **cercar el fons amagat i soterrat** de les coses. Marx, Nietzsche i Freud seran coneguts amb l'expressió *filòsofs de la sospita*. La **sospita de Marx** i Engels fou de caire socioeconòmic: al cor de l'esplendorós sistema capitalista hi batega sofriment, alienació i explotació. La **sospita de Freud** serà de caire psicològic: sota les més nobles idees i més bons sentiments s'hi amaguen mòbils obscurs, irracionals i inconscients. La **sospita de Nietzsche** és global i radical: els valors de la cultura occidental ja no són valen, són valors buits i no pesen realment en la vida de les persones.

Actitud de sospita i denúncia

- La cultura occidental sovint ha donat primacia a la raó. Els il·lustrats del segle XVIII divinitzen la raó: una eina que ens capacita per analitzar i entendre-ho tot. En el segle XIX, amb el positivisme, la raó científica vol tenir l'última paraula. Nietzsche, altrament, intueix que la natura, l'activitat humana, la vida en la seva totalitat, **escapen a les capacitats de la raó científica**. La vida no és matematitzable; **la vida és història, procés, canvi, irracionalitat**. El més hàbil i capacitat per acostar-se al cor de la vida no és el filòsof ni el científic, és l'artista. **L'artista està dotat d'una capacitat d'entendre la realitat i la vida** que manca al científic. I entre totes les arts, la música és la que expressa la realitat vital amb més plenitud. Nietzsche és el més apassionat representant d'aquest **vitalisme**.

2. Primera gran intuïció

El primer i revolucionari llibre de Nietzsche *El naixement de la tragèdia des de l'esperit de la música*, profundament marcat per Schopenhauer i per Wagner, mostra el **nucli del seu pensament**: el reconeixement de la **vida com a valor fonamental** i la convicció que la cultura **occidental ha rebutjat o temut la vida**. Contràriament, el món que representa la tragèdia grega clàssica es mantenen els valors lligats a la vida, sense oblidar els lligats a la raó. La tragèdia mostra la viva oposició entre l'**esperit dionisiac** (Dionís és el déu del vi, la fecunditat, la passió, la corrent vital efervescent, la foscor) i l'**esperit apol·lini** (Apol·lo és el déu de la llum, la proporció, la mesura, l'equilibri).

Nietzsche considera que **la Grècia clàssica no ha oblidat cap dels dos déus**: hi ha

passió en l'equilibri grec. Contràriament, amb Sòcrates i el Cristianisme s'inicia el predomini d'allò que és lògic i racional, és a dir, dels valors apol·linis en detriment dels valors dionisiacs.

Nietzsche esdevindrà el gran **defensor de l'actitud dionisiaca d'acceptació de la vida tal com és**, fins i tot amb la mort que porta dintre seu. Esdevindrà el gran crític de l'actitud de renúncia de la vida, de fugida davant la vida, l'actitud iniciada per Sòcrates.

3. Els grans temes de Zaratustra

Així parlà Zaratustra ha esdevingut el llibre més llegit i l'obra central de Nietzsche. La seva crítica radical a la religió, a la metafísica, a la moral es complementen amb la part més positiva de la seva filosofia. **Zaratustra dirà sí a la vida i establirà la nova taula de valors.**

Quatre grans temes apareixen en un primer pla:

- **La mort de Déu.** Tots els valors de la nostra cultura descansen en la **pressuposició** que el sentit d'aquest món està fora d'ell. **Déu personifica** aquesta pressuposició. Amb la mort de Déu **s'enfonsen tots els ideals**, fins i tot l'ideal de la ciència, car la ciència es basa en la pressuposició d'un sentit únic i fix de les coses que el concepte pot agafar. Ens precipitem en el **nihilisme**.
- **El superhome.** La doctrina del superhome es fonamenta en la mort de Déu. El superhome serà el **nou «déu terrenal»**, serà el «sentit de la terra»; el pol oposat al «darrer home». El superhome esdevindrà el gran creador de valors.
- **La voluntat de poder.** Amb que compta el superhome per operar la transvaloració? Únicament amb la voluntat de poder. La voluntat de poder (mot semblant a vida) expressa una **energia sempre inquieta que crea incessantment noves formes de vida**, però que també les destrueix; una inquietud sense descans que només s'assossega una mica per la creació de noves formes de vida. Voluntat de poder és l'imperatiu nietzscheà.
- **L'etern retorn.** Etern retorn o «**circularitat del temps**» mostra que la distinció entre pretèrit i futur no la fa el mateix temps, sinó cadascú de nosaltres des del seu propi punt de vista. El que a algú apareix com a pretèrit, per un altre apareix com a futur. El que compta és que **en cada instant creador s'il·lumina el paisatge sencer del temps**, com un **llampec**, i s'interpreta que sempre passa el mateix, la creació i mort de noves formes.

4. Transmutació de valors

Tots els escrits de Nietzsche posteriors a *Així parlà Zaratustra* estan marcats per la idea de **transvaloració** o de **transmutació de tots els valors**. Per a ell tots els problemes de la filosofia són, essencialment, **problemes de valors**.

La supressió de la denuncia feta per Nietzsche exigeix reconèixer que **la vida i només la vida és el fonament últim de tots els valors**. L'afirmació del valor de la vida és la transmutació de tots els valors, és a dir, l'eliminació de l'autoalienació humana.

La genealogia de la moral: un escrit polèmic és un tracta sistemàtic en el que argumenta que la categoria de tota moral depèn de com reconegui el valor de la vida, de com s'ajusti a la voluntat de poder. Hi destaca la contraposició de dues morals: la **moral de senyors** i la **moral d'esclaus**.

La moral de senyors és noble, elevada i opera amb la contraposició «bo» i «dolent»; **bo és tot el que eleva l'individu**, tot el que porta a afirmar la vida; bo és igual a noble, poderós, bell, feliç, grat a Déu. La moral d'esclaus és la **moral del remat i de la mediocritat**, una moral impregnada d'instint de venjança contra la vida superior; és la moral de la democràcia: vol igualar totes les persones; una moral que glorifica tot allò que fa suportable la vida als dèbils; bo serà igual a pobre, mancat, impotent, malalt, lleig.

La **moral original era la moral de senyors**, aquesta es troba en la base de tota cultura; però, es produí la inversió dels valors morals: una rebel·lió dels esclaus obra dels jueus i el cristianisme que s'inicia quan el ressentiment esdevé creador i genera valors.

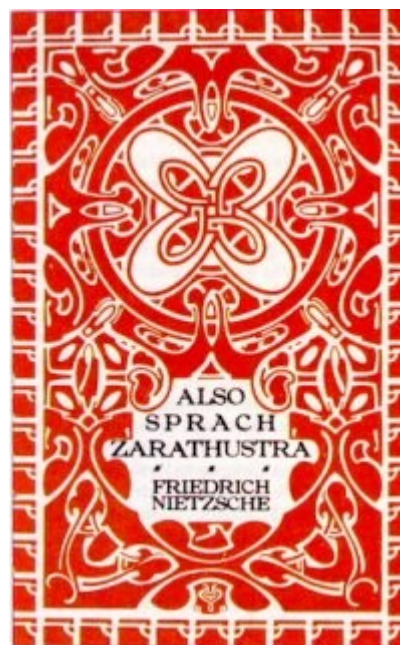

AMPLIACIÓ DE LA PRIMERA LECTURA

Els grans temes de Zaratustra

Així parlà Zaratustra (Also sprach Zrathustra) és la gran creació literària de Nietzsche. **Zaratustra**, el mateix persa que al segle -VII fundà la moral, retorna fent un cant a la vida i establint una nova taula de valors. Nietzsche és el seu profeta. Amb llenguatge sempre metafòric, el llibre és **una paròdia dels Evangelis**; Zaratustra, **com Crist**, abandona la seva casa als trenta anys, es prepara a les muntanyes i torna per a predicar el seu missatge. És un provocatiu poema on es realcen **quatre grans temes**:

1. l'anunci de la **mort de Déu** amb l'**enfonsament de la civilització** en Ell basada,
2. l'aparició del **superhome com a nou déu terrenal**,
3. la **voluntat de poder** que mena cap a la creació de nous valors i
4. la doctrina de l'**etern retorn** o **circularitat del temps**.

Dos poemes simfònics

3.1 La mort de Déu

L'expressió **Déu ha mort** significa molt més que l'afirmació d'alguna mena d'**ateisme**; és la gran metàfora que expressa la **mort de les veritats absolutes, de les idees immutables i dels ideals que guiaven la vida humana**. Déu representa tot allò que és

suprasensible, representa tots els idealismes, representa les grans creences o veritats que travessen tota la història d'Occident. **Els vells i més elevats ideals ja no impulsen** les vides de les persones, han perdut la seva força.

La mort de Déu equival a l'**enderrocament dels pilars de la nostra civilització**: tots els valors d'aquesta descansen en la pressuposició que el sentit d'aquest món està fora d'ell. Déu personifica aquesta pressuposició. Ara vivim la **fi d'una civilització** que es basa en la mentida d'un sentit únic i fix de les coses.

Déu ha mort: **no és que no existís, és que ha mort**. El seu assassinat inaugura un temps nou: un temps sense ideals, principis o valors erigits per damunt nostre. Davant la mort de Déu **només s'escauen dues posicions**: la del **darrer home**, la del home que viu la fi de la civilització o la del **superhome**, la del nou déu terrenal que diu sí a la vida.

Nietzsche veu en el seu propi temps el **regne del darrer home**, de l'home que viu la trista fi d'una civilització en la qual havien imperat grans valors ara ja morts. És el regne de l'home empobrit, de l'home sense grans objectius, només amb petits interessos; és el regne de l'home que es veu **precipitat al nihilisme**. El nihilisme és l'estat de l'home **mancat d'objectius pels quals valgui la pena lluitar**, mancat de força per superar-se. És l'home de la vida moderna, que està de tornada de tot i cerca només la comoditat i el seu plaer diari.

Però el **nihilisme** és molt més. L'afirmació de Déu, l'afirmació de mons ultraterrenals com el platònic, el mateix cristianisme amb els seus valors morals que neguen la vida són **altres formes de nihilisme**. L'afirmació de Déu és nihilista perquè és l'afirmació d'un *nihil*, d'un no-res emmascarat; platonisme i cristianisme són formes de nihilisme perquè defensen que les tendències vitals o instintives són un no-res.

3.2 El superhome

La doctrina del superhome es fonamenta en la mort de Déu. El superhome serà el **nou déu terrenal**, serà el *sentit de la terra*, l'home que serà «capaç d'infantar una estrella»; el pol oposat al darrer home. En el seu camí, el superhome **s'oposarà a tota difamació del món, a tot menyspreu pel cos**, a tot ascetisme. Ha de donar un nou sentit al món: **nous valors no transmundans**. Aquesta **creació de nous valors** serà el gran risc del superhome, i no compta en cap suport fora d'ell mateix; serà el **gran creador de valors** fonamentats en la vida.

I Zaratustra parlà així a la gent:

«*Jo us predico el superhome*. L'home és quelcom que ha de ser superat. Què heu de fer per superar-lo?

Fins ara tots els éssers han creat alguna cosa que els superava: i vosaltres voleu ser el reflux d'aquesta gran marea i recular fins a la bèstia en comptes de superar l'home?

Què és el simi per a l'home? Una riallada o una vergonya dolorosa. I precisament això ha de ser l'home per al superhome: una riallada o una vergonya dolorosa.

Heu seguit el camí del cuc fins a l'home i encara en vosaltres hi ha moltes coses que continuen essent cuc. Antany fóreu simis i ara l'home és encara més simi que qualsevol simi.

Però el més savi de vosaltres és també un conflicte, un híbrid mig planta, mig fantasma. Però que potser us dic que us torneu fantasmes o plantes?

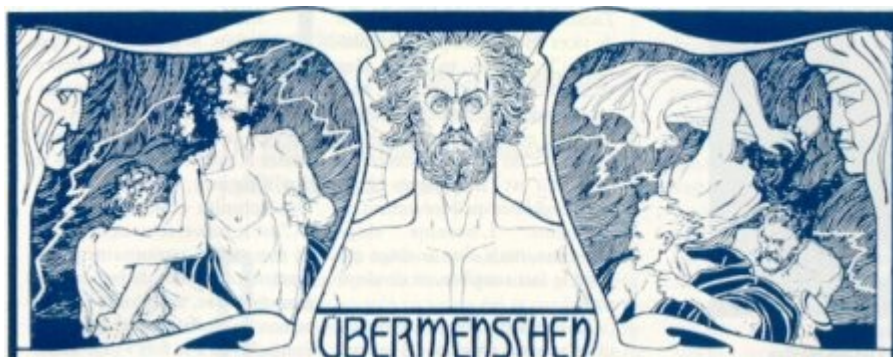
Mireu, jo us predico el superhome!

El superhome és el sentit de la terra. Que la vostra voluntat digui: *sia* el superhome el sentit de la terra!

Jo us conjuro, germans meus, que *resteu fidels a la terra* i que no cregueu a aquells que parlen

d'esperances sobreterrenals! Són gent que emmetzinen, tant si ho saben com si no...»

Nietzsche Així parlà Zaratustra. Pròleg, 3

Quines són les **qualitats del superhome**? Nietzsche no porta a terme una caracterització d'aquest ésser superior, només en fa insinuacions. Serà **un esperit lliure i cor lliure** que no cedeix davant res, però que participa de la **innocència i espontaneïtat** del nen. Amb què compta el superhome a l'hora de crear nous valors? Amb la **voluntat de poder**.

3.3 La voluntat de poder

La voluntat de poder és l'**energia que tota vida en plenitud manifesta**; és la **voluntat de domini**, voluntat de ser més fort, de créixer: és la potència vital. La voluntat de poder és **la vida que imposa la seva llei**. Però la voluntat de poder no és ben bé la salvatge llei del més fort. És el **poder dels creadors**, el poder d'aquells que, per la seva pròpia grandesa, **s'ensenyoregen de la situació**. En el camp de la creació artística, un creador, un Picasso, no força ningú a pintar com ell, però esdevé senyor de la situació i de cap manera se'l pot ignorar.

Voluntat de poder és la nova llei, és l'**imperatiu nietzschia**. Cal crear constantment formes noves de vida, cosa que comporta la destrucció d'altres formes de vida, decadents o esgotades. La instauració de nous valors i la superació del nihilisme són possibles amb la voluntat de poder.

Escolteu, doncs, la meua paraula, saberuts! Comproveu seriosament si m'he arrossegat fins al cor de la vida i fins a les rels del seu cor!

Arreu on he trobat éssers vivents, hi he trobat voluntat de poder; i àdhuc en la voluntat del criat, hi he trobat la voluntat de ser senyor.

A servir el més fort, a això convenç el més dèbil la seva voluntat, que vol dominar el que encara és més dèbil: aquest plaer és l'únic al qual no pot renunciar.

I on hi ha immolació i servitud i esguards d'amor: també hi ha voluntat de ser senyor. Per camins secrets s'esmuny el més dèbil al castell i fins al cor del més fort -i li roba poder.

I vet aquí el misteri que m'ha confiat la vida mateixa: «Guaita -digué-, jo sóc allò que s'ha de superar sempre a si mateix.

Només on hi ha vida, hi ha també voluntat: però no pas voluntat de vida, ans -això t'ho ensenyo jo- voluntat de poder!

Moltes són les coses que l'ésser vivent prea més altes que la mateixa vida; però en el mateix prear parla -la voluntat de poder!»

Nietzsche Així parlà Zaratustra, De l'autosuperació

La **voluntat de poder** s'oposa a la **voluntat d'igualtat**. Com més poderosa i creadora és una vida, més **imposa jerarquia i desigualtat**; com més dèbil i impotent, més imposa igualtat. Els predicadors de la igualtat són aquells que, com les taràntules, estan amarats de verí, d'un verí que vol assassinar tota vida noble i superior. La voluntat d'igualtat és l'intent de reduir el que és original i excepcional a ordinari i mediocre. Nietzsche polemitzava **contra la identificació d'igualtat amb justícia**, identificació ben viva en la **Revolució Francesa**, en les **propostes socialistes i comunistes**, en totes les **democràcies** i en el mateix **cristianisme**.

3.4. L'etern retorn

Del superhome, Zaratustra en parla a tothom; de la mort de Déu i de la voluntat de poder, a pocs; de l'etern retorn, només a si mateix. És el seu pensament menys elaborat. En un món on tot passa, on tot es transforma, on tota forma nova de vida és destruïda, **perdura i es repeteix —eternament— l'acte creador**.

L'etern retorn o circularitat del temps comporta no una visió lineal del temps sinó **una visió cíclica**. En un horitzó lineal destaquen passat i futur; però aquests es fonen en una visió cíclica: la distinció entre passat i futur no les fa el temps, sinó cadascun de nosaltres des del seu punt de vista. Aquí, l'únic que compta és l'**instant creador**, un instant que, com un llampec, il·lumina tot el paisatge del temps. Aleshores, l'instant decideix sobre l'eternitat, és a dir, el que es fa val per sempre, com el que compona una llei científica amb validesa universal.

Tot se'n va, tot torna; eternament roda la roda de l'ésser. Tot mor, tot torna a florir, eternament corre l'any de l'ésser.

Tot es trenca, tot s'ajunta de nou; eternament la mateixa casa de l'ésser es basteix ella mateixa. Tot s'acomiada, tot es torna a saludar; eternament roman fidel a si mateix l'anell de l'ésser.

A cada instant comença l'ésser; entorn de cada 'aquí' gira l'esfera 'allà'. El mig és arreu. Corba és la senda de l'eternitat.

Nietzsche Així parlà Zaratustra, El convalescent

La voluntat de poder i l'etern retorn no impliquen que imperin formes de vida cada vegada millors, que les espècies creixin en perfecció, sinó que **el món, eternament, es veu dominat per la voluntat d'acceptar-se i de repetir-se**, una voluntat que és una eterna necessitat. Aquest és l'*amor fati* de Nietzsche, l'**amor al destí**, l'estimació del que és necessari. És l'acceptació, per part de la voluntat, del destí enigmàtic del món.

La reformulació de les doctrines de Zaratustra

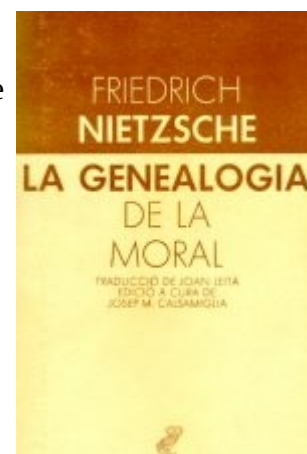
4.1 Moral dels senyors i moral dels esclaus

Tots els escrits de Nietzsche posteriors a *Així parlà Zaratustra* estan marcats per la idea de **transvaloració o capgirament de tots els valors**. En tots ells els problemes de la filosofia són, essencialment, problemes ètics o de valors: **la vida, i només la vida, és el fonament últim de tots**

els valors.

En *La genealogia de la moral* analitza l'**origen dels valors** i el **valor d'aquest origen**. El valor o categoria de tota moral depèn de com reconegui el **valor de la vida**, de com s'ajusti a la voluntat de poder. En la primera dissertació pren relleu la **distinció entre dues morals**: la moral de senyors i la moral d'esclaus.

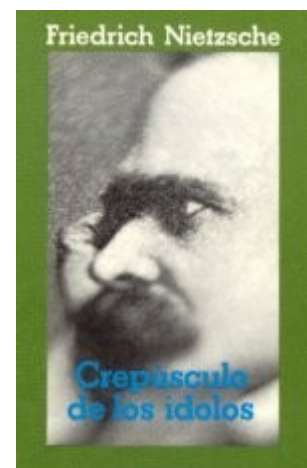
La **moral de senyors** és la moral noble en la qual **bo** és tot el que eleva l'individu, tot el **que porta a afirmar la vida**; bo és igual a noble, poderós, bell, feliç, grat a Déu. Òbviament, dolent és el seu contrari. La **moral d'esclaus**, per altra banda, és la **moral del remat** i de la mediocritat, una moral amarada d'instint de venjança contra la vida superior; és la **moral de la democràcia: vol igualar** totes les persones; una moral que glorifica tot allò que fa suportable la vida als dèbils. Per aquesta moral **bo** és igual a pobre, mancat, impotent, malalt, lleig.

Nietzsche afirma que la moral original fou la moral de senyors, la que es troba en la base de tota cultura. Ara bé, una **rebel·lió dels esclaus**, obra dels jueus i el cristianisme, **produí la inversió dels valors morals**: el ressentiment dels oprimits esdevingué creador i generà els valors que lloen els febles. La **transvaloració** o **capgirament** dels valors vol ser un retorn a la més originària i creadora moral: la moral aristocràtica.

4.2 Cauen moltes «veritats» falses

En *Crepuscle dels ídols o Com es filosofa amb el martell*, una de les darreres obres de Nietzsche, es completa l'**enderrocament de tota mena d'ídols o «veritats»**. No només enderroca els ídols o veritats antigues, sinó també les idees o veritats modernes. Veu el seu món com una tardor en la que cauen dels arbres, ja madures, moltes «veritats» falses. Ja en el *Zaratustra* havia fet caure el gran ídol de l'**Estat**, aquell que sempre menteix «en totes les llengües del bé i del mal»; ara fa caure l'ídol de la **raó**, que en l'àmbit de la filosofia és la que porta a falsificar dels dades dels nostres sentits; fa caure l'ídol de la nova **Alemanya unificada**, un II Reich que no s'adona del camí poc elevat i molt decadent que ha emprès; fa caure l'ídol de la **ciència**; fa caure l'ídol de les **causes socialistes i obreres**; fa caure, no faltaria més, l'ídol de la **moral cristiana**: «Tots els mitjans amb els que s'ha volgut fins ara la moralitat de la humanitat han estat radicalment immorals». Per què? Perquè **s'han avergonyit de la vida**.

Manipulació d'un pensament

Nietzsche se'ns presenta més com **un artista amb profundes intuïcions** o guspires de genialitat que com un pensador sistemàtic. El seu pensament és **un pensament in fieri, mai acabat**, fent-se i refent-se constantment. No és un pensament madur i perfilat. En els seus escrits hi trobem «**llampecs mentals**» que il·luminen determinades vivències, no travades cadenes d'idees com acostumen fer els filòsofs. Però uns llampecs mentals que, essent peces aïllades sense cap sistema,

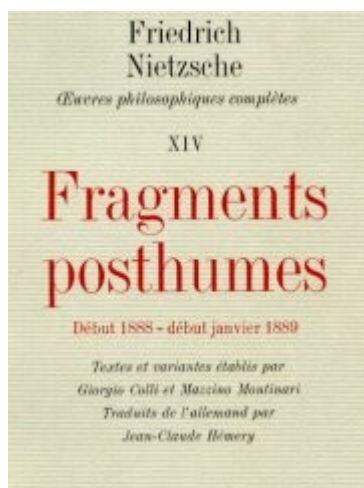
<http://etikosas.orgfree.com/>

permeten configuracions i interpretacions ben diferents. **Quin és el meu lector ideal?** es pregunta Nietzsche. Un **explorador**, respon. Un home capaç d'explorar **noves possibilitats, noves respostes**. Nietzsche desmunta una visió clàssica de les coses però, per altra banda, no veu clara la posició alternativa. I quan rellegeix els seus escrits, és crític: hi reconeix fanatisme. Per això, tal com diu Karl Jaspers, hom es fidel a Nietzsche **afirmant-se constantment en contra d'ell**.

Però, en direcció ben contrària, el pensament de Nietzsche ha sofert importants manipulacions. La seva obra fou obertament **integrada al patrimoni intel·lectual del nacionalsocialisme**. El 1934, a Weimar i amb la presidència de Hitler, es féu la celebració oficial del 90è aniversari del naixement del filòsof. Però el Nietzsche que els nazis veneraven i presentaven com a precursor del nacionalsocialisme era un Nietzsche **manipulat per la seva germana**, la sí racista Elisabeth Förster Nietzsche.

A la mort del filòsof, la seva germana **reivindicà tots els drets sobre els llibres i manuscrits del seu germà**; aturà l'edició de les obres completes que preparaven amics de Nietzsche. Controlà personalment el *Nietzsche Archiv*. A partir de petits fragments i notes soltes, escrits entre finals de 1887 i inicis de 1889, **composà l'obra que més valorada i difosa pels nazis, *La voluntat de poder***, un fals llibre en el qual Friedrich Nietzsche, que havia escrit «Nosaltres, els sense pàtria, són massa diversos, massa mesclats pel que fa a la raça», **apareixia com a patriota i racista**. Nietzsche ja s'havia malfiat de la germana casada, segons ell deia, amb un «imbècil racista».

Les manipulacions dels escrits feren possible que tant Mussolini com Hitler reconeguessin **Nietzsche com a mestre**: el seu pensament havia estat adaptat als eslogans ideològics del Tercer Reich. Ara bé, és il·lustratiu recordar que **un sector minoritari del partit nazi s'oposava** a aquest culte oficial a Nietzsche perquè veien en ell un anticristà, un filosemita, un francòfil, un nihilista, en resum, un **esperit antinacional**.

Així, doncs, el Nietzsche més conegut al llarg de tota la primera meitat del segle XX fou el Nietzsche manipulat i adaptat a la propaganda nazi. **Fins el 1954** no s'inicià el **debat crític** sobre les obres del filòsof, tot reconeixent la pluralitat de falsificacions introduïdes. Els italians Giorgio Colli i Massimo Montinari són els que han portat a terme, **a partir de 1964, la primera edició crítica** de les obres Friedrich Nietzsche. Un dels llibres de Montinari porta el revelador títol *La voluntat de poder no existeix*; en lloc del fals llibre, existeixen uns *Fragments pòstums*.

Fuente: <http://www.xtec.es/~lvallmaj/barrinou/nietzsch.htm>